

Нелля НИЧКАЛО

Видатний український педагог — О. С. Дубинчук

В історії української педагогічної науки є вчені, які на різних етапах розвитку нашої держави вели невтомні творчі пошуки, спрямовані у майбутнє.

До таких належить Олена Степанівна Дубинчук (21 травня 1919 р. — 25 жовтня 1994 р.) — талановитий учений-педагог, невтомна трудівниця на освітянській ниві, людина непростой долі. Вона залишила нащадкам цінну науково-педагогічну спадщину, яку маємо глибоко вивчати, аналізувати й творчо використовувати в сучасних умовах.

53 роки свого життя Олена Степанівна віддала освіті України, з них 10 років учительювала. Вона дуже любила дітей, у кожному вбачала особистість, все робила для того, щоб талант школяра, його творчі можливості розвивалися, вдосконалювалися, досягли найвищого рівня розвитку. В ім'я цього з дня у день, як істинний педагог, вона працювала з дітьми, допомагала їм повірити в себе, впевнено і вперто йти до своєї мети.

Як на уроках математики, так і після уроків вчителька працювала з дітьми індивідуально, розробляла для них нетрадиційні методики і системи завдань. Особливо вона вболівала за сільських дітей, багато з яких не мали належних умов для навчання. Тому вважала, що саме в школі необхідно створювати передумови для розвитку творчої індивідуальності дитини. У Тарасівській загальноосвітній школі Київської області, де вчителювала О. С. Дубинчук у повоєнні роки, працювали пред-

О. С. Дубинчук

метні гуртки й клуби художньої творчості, дитячий оперний театр, проводилися конкурси та олімпіади. Не випадково тарасівські школяри, які захоплювалися математикою, і після закінчення школи приїздили до Києва в Науково-дослідний інститут педагогіки, щоб порадитися з Оленою Степанівною, проконсультуватися з нею, одержати нові, ще складніші завдання...

Протягом 43 років О. С. Дубинчук займалася науково-дослідною роботою. Спочатку навчалася в аспірантурі під керівництвом видатного вченого О. А. Астряба (4 вересня 1879 р. — 18 листопада 1962 р.). Кандидатську дисертацію на тему «Вузлові питання арифметики у п'ятому класі» захистила в 1954 р. в НДІ педагогіки. А згодом і сама вже здійснювала наукове керівництво аспірантами, творчими практичними праців-

никами, педагогами загальноосвітніх шкіл і профтехучилищ, які проводили дослідницьку роботу. Так з кожним роком формувалася наукова школа О. С. Дубинчук, яка виховала 25 кандидатів педагогічних наук.

Наведемо назви дисертацій лише з проблем профтехосвіти, написаних під її керівництвом:

Мадзігон В. М. Шляхи і засоби забезпечення наступності в трудовому навчанні учнів загальноосвітніх шкіл і профтехучилищ. — К., 1975;

Кравцова Е. М. Підвищення якості й ефективності виховної роботи з педагогічно занедбаними учнями професійно-технічних училищ. — К., 1976;

Стахневич В. І. Педагогічні основи формування учнівського колективу навчально-виробничої групи середнього професійно-технічного училища. — К., 1978;

Шведова А. В. Шляхи та форми здійснення міжпредметних зв'язків у теоретичному навчанні учнів середнього профтехучилища. — К., 1980;

Талалуєва Н. О. Забезпечення взаємозв'язку між загальноосвітньою і професійно-технічною підготовкою учнів у середньому профтехучилищі. — К., 1980;

Цибульська Г. М. Зв'язок навчання математики з продуктивною працею учнів середніх професійно-технічних училищ. — К., 1982;

Ганжела Г. М. Особливості використання наочності при вивченні математики в середньому профтехучилищі. — К., 1983;

Фічора І. В. Особливості естетичного виховання учнів профтехучилищ художнього профілю. — К., 1983;

Дондюк Г. П. Естетичне виховання учнів профтехучилищ у праці. — К., 1985;

Яковець Н. І. Формування наукового світогляду учнів середніх профтехучилищ при вивченні математики та фізики. — К., 1985;

Мурніна Г. С. Формування в

учнів ПТУ інтересу до читання науково-популярної та спеціальної літератури. — К., 1990;

Лук'янова Л. Б. Формування екологічної культури учнів ПТУ в процесі вивчення предметів професійно-технічного циклу. — К., 1994.

Ці 12 дисертацій були виконані й захищені в НДІ педагогіки УРСР. Обґрунтовані в них теоретичні положення й запропоновані методологічні рекомендації мають важливе значення для розвитку профтехосвіти в нових соціально-економічних умовах.

Ми навели дані лише офіційної статистики. Учні і послідовників О. С. Дубинчук у педагогіці набагато більше. Адже була вона людиною справді високогуманною: нікому не відмовляла, допомагала і молодим, і зрілим науковцям, зокрема у розв'язанні проблем методики викладання математики в загальноосвітніх школах і профтехучилищах, поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки, а також естетичного виховання учнівської молоді. Чимало працівників вищих навчальних закладів (педагогічних, технічних, сільськогосподарських та ін.), які стали кандидатами і докторами наук, своїм науковим утвердженням і зростанням завдячують саме Олені Степанівні.

Постійні зв'язки з педагогами різних регіонів України — характерна особливість творчого життя О. С. Дубинчук. Вона з великим задоволенням виїздила на різні семінари, педагогічні читання, брала участь у засіданнях методичних об'єднань і педагогічних рад у багатьох профтехучилищах. Ці зустрічі пам'ятають в інженерно-педагогічних колективах ВПУ № 4, ПТУ № 11, Гушинецькому ПТУ № 32 (Вінницької обл.), ПТУ № 4 та Балинському профтехучилищі (Хмельницької обл.), Лебединському ПТУ № 4 (Сумської обл.), Новоукраїнському, Переяслав-Хмельницькому та інших профтехучилищах Ки-

ївської області. З багатьма викладачами Олена Степанівна листувалася, давала їм поради з методики викладання математики, організації експериментальної роботи.

Наукові інтереси О. С. Дубинчук були досить широкими: це передусім проблеми теорії та історії педагогіки, методики навчання математики в школах, профтехучилищах та педагогічних інститутах, організації навчально-виховного процесу в профтехучилищах, забезпечення професійної спрямованості, міжпредметних зв'язків, диференціації та індивідуалізації навчання тощо. Протягом останнього десятиріччя своєї наукової діяльності особливого значення вона надавала розробленню концепції математичної освіти, підготовці підручників та посібників з математики для учнів загальноосвітніх шкіл і профтехучилищ.

Високий рівень організації науково-педагогічної діяльності, обґрунтоване визначення мети, проміжних (навіть повсякденних) і кінцевих завдань, чітка організація наукової праці — все це сприяло створенню нею багатьох цінних теоретичних і методичних статей, розробок, рекомендацій, підручників, посібників.

Олені Степанівні була притаманна виняткова скромність. Вона завжди підкреслювала, що зробила в педагогічній науці ще мало, що головне — попереду. Її головним покликанням у житті було робити людям добро. Саме так вона відповіла на запитання: «Що найголовніше у вашому житті?» Оце найголовніше вона й робила протягом усього свого життя. Напевно, тому й не встигла захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, хоча де-факто була визнаним науковцем, істинно Доктором.

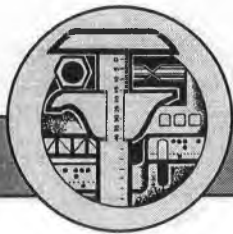
Не можу не згадати ще одну сторінку науково-педагогічної діяльності О. С. Дубинчук. Вірність своєму вчителю в педа-

гогіці О. М. Астрябу. Глибока повага до свого наукового наставника, прагнення всебічно осмислити його спадщину спонукали Олену Степанівну до виконання спеціального історико-педагогічного дослідження «Проблеми шкільної математичної освіти в педагогічній спадщині О. М. Астряба». Таку кандидатську дисертацію написала й успішно захистила у 1985 р. Н. П. Дичек — талановита учениця Олени Степанівни. Дуже приємно, що відповідальним секретарем журналу «Професійно-технічна освіта» є онук Олександра Матвійовича Астряба — Ю. С. Астряб, який працює в Науково-методичному центрі профтехосвіти Інституту змісту і методів навчання Міністерства освіти України.

За життя Олена Степанівна ніколи не систематизувала своїх численних наукових і методичних праць, за винятком ретельних щорічних звітів про результати науково-дослідницької роботи за плановими темами. Зрозуміло, що повна біографія її праць не відома широкій науково-педагогічній громадськості. На нашу думку, спадщина О. С. Дубинчук потребує спеціального наукового дослідження.

Велике наукове і практичне значення має бібліографічний покажчик праць О. С. Дубинчук, укладений А. А. Оврас — аспіранткою Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Він охоплює три провідні напрями науково-педагогічної діяльності вченого: методику викладання математики в загальноосвітній школі, проблеми педагогіки і методики професійно-технічної освіти та кандидатські дисертації, підготовлені під її науковим керівництвом.

Безумовно, кожен з них відображає результати послідовного наукового пошуку вченого-педагога на різних етапах життєвого шляху. (За видання бібліографічного покажчика науково-педагогічних праць О. С. Ду-

УКРАЇНСЬКА ПЕДАГОГІКА

бинчук найширшої подяки заслугуюють О. М. Коханко — канд. пед. наук, доцент, заступник начальника управління освіти Хмельницької обласної державної адміністрації та Л. І. Шевчук — директор Хмельницького обласного науково-методичного центру профтехосвіти.)

Відділення педагогіки і психології професійної освіти АПН України та вчена рада Інституту педагогіки і психології професійної освіти прийняли рішення про доцільність всебічного дослідження науково-педагогічної спадщини О. С. Дубинчук. І дуже добре, що цю роботу розпочато. Перше дослідження вже здійснює А. А. Оврас (поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки учнів ПТУ в педагогічній спадщині О. С. Дубинчук). У Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова розпочато дослідження з проблем методики навчання математики в спадщині цього вченого. Це добрий початок винятково важливої на-

укової справи, яка сприятиме впорядкуванню педагогічної спадщини Олени Степанівни, а також творчому використанню її провідних ідей у сучасних умовах реформування освіти в Україні.

Перу О. С. Дубинчук, справжнього подвижника на ниві педагогіки, належить понад 200 наукових праць. Серед них — підручники, навчальні посібники, збірники задач, тематичні й поурочні плани та статті в навчальних посібниках, монографіях, науково-методичних журналах з проблем методики навчання математики та проблем педагогіки професійно-технічної освіти.

Всебічне вивчення науково-педагогічної спадщини О. С. Дубинчук уможливило виявлення шляхів використання її провідних теоретичних і науково-методичних ідей у навчальному процесі загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних училищ та закладів вищої освіти. Використання підручників та посібників, експериментальних навчаль-

них планів і методичних рекомендацій, написаних на високому теоретичному й методичному рівні, сприятиме подальшому вдосконаленню навчально-виховного процесу в закладах освіти, підвищенню якості загальноосвітньої і професійної підготовки учнів шкіл, профтехучилищ, студентів педагогічних інститутів у нових соціально-економічних умовах.

На нашу думку, в Україні доцільно видати книгу, присвячену її спадщині, із спогадами колег, вихованців Олени Степанівни та викладачів, які працювали разом з нею на освітянській ниві.

Протягом 10 років (з липня 1971 р.) О. С. Дубинчук очолювала відділ профтехосвіти в НДІ педагогіки УРСР. Її світлий розум, невтомний творчий пошук, сердечність, велика людяність і порядність, любов до дітей, до рідної України дістають своє продовження в діяльності Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України, який очолює академік І. А. Зязюн.